

BUDAPEST, III. KERÜLET, KISCELLI UTCA 79. ÉS BÉCSI ÚT 175. (HRSZ. 17258/1–2)

Épület bontása és építkezés

Lelőhely-azonosító: 45907, 59382, 72911

KULCSSZAVAK: római kor, település, katonaváros, épület

BUDAPEST, DISTRICT III, 79 KISCELLI STREET AND 175 BÉCSI ROAD (PLOT NOS. 17258/1–2)

Building demolition and construction

Site IDs: 45907, 59382, 72911

KEYWORDS: Roman Age, settlement, military town, building

A Budapesti Történeti Múzeum régészeti megfigyelést és megelőző feltárást végzett 2020. január 6. – május 8. között a III., Kiscelli utca 79. és a Bécsi út 175. számok alatt. A helyszín a legiotábor közvetlen szomszédságában, attól néhány száz méterre nyugatra fekszik, a római kori katonaváros területén. Nagy Lajos a 20. század elején a Kiscelli út 77–79. udvarán fazekasműhely maradványait azonosította (Nagy 1937). A feltárás pontos helyét és kiterjedését már nem tudjuk beazonosítani, de eredményei biztos támpontul szolgáltak a lelőhely jellegére vonatkozóan.

A munka a Kiscelli utca 79. szám alatt indult, ahol elsőként alapmegegyeztetést végeztek. A munkagödörökben egyetlen esetben érték el a régészeti szintet, itt 2,5–3 méteres mélységben, kb. 102,00 mBf-en jelentkezett egy erőteljesen égett, leletgazdag római kori réteg.

A munka második fázisaként 1,5–2,4 méter átmérőjű, 6 méter mély kútalapok kiásása kezdődött. A be-ruházás csak a kútalapokkal bolygatta meg a régészeti rétegeket, így a teljes felületű feltárást ezekben tudtuk volna ellátni. A régészeti réteg jelentkezési szintjének ismeretében már a munka kezdetekor kivitelezhetetlennek tűnt ilyen szűk, mély üregekben feltárást végezni, amikben a beomlások miatt életveszélyes lett volna

Archaeological monitoring and preventive excavation were carried out by the Budapest History Museum between January 6 and May 8, 2020, at the properties located at 79 Kiscelli Street and 175 Bécsi Road in District III. The site lies within the area of the Roman-period canabae (military town), a few hundred meters west of the legionary fortress.

At the beginning of the 20th century, Lajos Nagy identified the remains of a pottery workshop in the courtyard of 77–79 Kiscelli Street (Nagy 1937). Although the exact location and extent of that excavation can no longer be determined, its results have provided a reliable reference for the character of the site.

Work commenced at 79 Kiscelli Street, where foundation reinforcement was first undertaken. In only one instance did the construction pits reach the archaeological layer, which appeared at a depth of approximately 2.5–3 meters (around 102.00 a.B.S.I.*), where a heavily burnt and artifact-rich Roman layer was encountered.

In the second phase of the construction, shaft foundations with diameters of 1.5–2.4 meters and depths of 6 meters were excavated. The archaeological layers were disturbed only by the digging of these shafts,

* above Baltic Sea level

1. kép: III. Kiscelli utca 79., a 12. kútalap (Fotó: Fodor Fanni)

Fig. 1. III. 79 Kiscelli Street, the 12. shaft foundation
(Photo by Fanni Fodor)

tartózkodni. Ezért régészeti megfigyelést tudtunk csak biztosítani, és csupán a már a kontextusából kiragadott, hordozott információjától megfosztott leletanyagot megmenteni.

A munka során 25 kútalapot ástak ki, ezeket beszámoztuk, egyenként lefotóztuk és leírtuk, valamint kiszedett földjükből a leletanyagot külön elcsomagoltuk (1. kép). Változó intenzitással, de szinte minden kútalap esetében azonosítani tudtuk a római réteget. Kiugróan sok lelet volt megfigyelhető az északi területész keleti kútalapsorában. A több helyen előkerült élénkvörösre égett talaj alapján feltehető, hogy itt a kútalap kementét vághatott át. Néhány esetben fordult elő, hogy nem sikerült régészeti réteget megfognunk. Az összességében nagyon alacsony négyzetméterszámhoz képest hatalmas mennyiségű, nagyrészt kerámia leletanyagot gyűjtöttünk össze. Elenyésző számban fordul elő állatcsont, illetve – a fémkeresős kutatások ellenére is – fém. Ezért különösen sajnálatos, hogy a jelenségeket nem tudtuk régészeti módszerekkel feltárni és dokumentálni, az általuk hordozott információ nagyrészt elveszett. A módszerekből adódóan nem tudtuk azonosítani a Nagy Lajos által korábban feltárt részeket, de szintén ipari tevékenység nyomait regisztráltuk. A kivitelezés következő fázisa, a kútalapok között kialakított gerendaalap-rács nem érintett régészeti rétegsort, így további régészeti munkára nem volt szükség.

which would have been the only opportunity for full-area excavation. However, due to the known depth at which the archaeological layer was situated, excavation within such narrow, deep shafts was deemed unfeasible from the outset. Working within them would have posed a serious risk of collapse and was considered life-threatening. Therefore, only archaeological monitoring could be conducted, and only material that had already been removed from its context—and thus stripped of its informative value—could be salvaged.

During the course of the work, 25 shaft foundations were excavated. Each was numbered, photographed individually, and described in detail. Artifacts retrieved from the excavated soil were separately packaged (Fig. 1). The Roman layer was identified in nearly every shaft foundation, though with varying degrees of clarity. A notably high concentration of finds was observed in the eastern row of shafts in the northern part of the area. Based on the bright red burned soil found in several locations, it is assumed that one of the shafts may have cut through a kiln. In a few cases, no archaeological layer could be detected. However, an exceptionally large quantity of finds—primarily pottery—was collected, especially when considering the very small total excavated area. Only a minimal amount of animal bone and—despite metal-detecting surveys—metal objects were found. It is particularly regrettable that the archaeological features could not be excavated and documented using standard archaeological methods, as the contextual information they once held has been largely lost. Due to the limitations of the excavation methods, the areas previously uncovered by Lajos Nagy could not be identified, although evidence of industrial activity was also recorded.

In the subsequent phase of construction, the installation of a beam foundation grid between the shaft foundations did not affect any archaeological layers, and thus no further archaeological work was required.

At the area corresponding to 175 Bécsi Road, work began with foundation underpinning beneath the adjacent buildings. At this stage, the archaeological layer was identified at two locations, appearing at a depth of several meters below the current street level of Bécsi Road, between 102.00 and 103.00 a.B.S.I.

Due to the excavation not reaching this depth during the formation of the working level, a full-surface excavation could not be conducted here either. As in the other area, archaeological monitoring was carried out during the excavation of 16 shaft foundations, in the same manner as at the Kiscelli Street section. Here, the Roman layer was observed at approximately 1 meter be-

A Bécsi út 175. szám alá eső területre a munka a szomszédos épületek alálapozási munkálataival kezdődött. Már ekkor két ponton azonosítani tudtuk a régészeti réteget, amely a Bécsi út szintjéhez képest több méteres mélységben került elő 102–103,00 mBf között. A lavírsík kialakításával nem érték el ezt a mélységet, így itt sem tudtunk teljes felületű feltárást végezni.

A másik területrészhez hasonlóan a következő fázisban megfigyelést láttunk el a 16 kútalap kiásása során a Kiscelli utcai felülethez hasonló módon. A lavírsíkhhoz képest itt a római réteg 1 méteres mélységben jelentkezett, jellemzően tetőomladék formájában, ami nyugatról keletre elvékonyodott, majd teljesen eltűnt. A földmunka során több esetben kőfal nyomait észleltük (2. kép). A területen kevesebb volt a lelet a Kiscelli utca 79.-hez képest, viszont több az épített struktúra nyoma.

A kútalapok kiásása után az összekötő gerendaalap-rács kialakítására került sor. Az előző fázis információi alapján tudtuk, hogy a gerendaalapok bolygatni fogják a régészeti rétegsort, ezért megelőző feltárást végeztünk 65,35 m²-en (3. kép). A feltárt terület nyugati részének egészén jelentkezett a tetőcserépből álló vastag, helyenként 0,5 métert is elérő omladék. Ebből leletanyag elenyésző számban került elő, de több, a

2. kép: III. Bécsi út 175., római kori fal csonkjá (Fotó: Fodor Fanni)

Fig. 2. III. 175 Bécsi Road, remains of a Roman wall
(Photo by Fanni Fodor)

3. kép: III. Bécsi út 175., a feltárási felülete ortofotón (Készítette: Juhász Gergő)

Fig. 3. III. 175 Bécsi Road, the excavation site on orthophoto (Prepared by Gergő Juhász)

4. kép: III. Bécsi út 175., római kori téglás omladék (Fotó: Fodor Fanni)

Fig. 4. III. 175 Bécsi Road, Roman-period brick rubble (Photo by Fanni Fodor)

legio II Adiutrix bélyegével ellátott téglát találtunk (4. kép). Az omladék alatt egyetlen esetben, a középső gerendaalapban került elő fal. Ritka módon a felmenő része másodlagosan felhasznált padlótéglából épült, alapja megmunkálatlan kövekből állt, kötőanyagként habarcsot használtak, amely a téglák közt is megfigyelhető. Nagyobb része a metszetfal alatt helyezkedett el, így az feltáratlanul megmaradhatott.

A K–Ny-i gerendaalap középső szakaszán megszakadt a téglaomladékos réteg, ettől keletebbre egy újabb É–D-i fal került elő, egy része falkiszedésként jelentkezett, a megmaradt fele elérte a 0,8 méteres magasságot. Agyagba rakott kövekből építették fel, amitől masszív és jó megtartású volt, így az örökségvédelem helyben megőrzendő emlékek minősítette. Mivel a fal a gerendaalap aljában jelentkezett, így a beruházást nem akadályozta. Geotextíliás, homokos fedést kapott. Egykorúsága és a másik fallal való összetartozása bizonytalan a strukturális és szintbeli eltérések miatt (5. kép).

A faltól keletre kemény agyagba ágyazott, néhány padlótéglából álló járszint-maradványt azonosítottunk, a falakkal való összefüggését nem tudjuk biztosan megállapítani. Ettől keletebbre a további megnyitott területeken nem jelentkezett régészeti korú objektum, viszont végig egy agyagos, sárga, leletgazdag rétegben

low the working level, typically in the form of collapsed roofing material, which gradually thinned out from west to east before disappearing entirely. During the earthworks, traces of stone walls were detected on several occasions (Fig. 2). Fewer artifacts were recovered in this area compared to 79 Kiscelli Street, but more evidence of built structures was identified.

After the excavation of the shaft foundations, the installation of the connecting beam foundation grid was carried out. Based on information obtained during the previous phase, it was known that the beam foundations would disturb the archaeological layer, and therefore a preventive excavation was conducted over an area of 65.35 m² (Fig. 3).

Across the entire western portion of the excavated area, a thick collapse layer composed of roof tiles was encountered, in some places reaching up to 0.5 meters in thickness. Only a small number of artifacts were recovered from this layer; however, several bricks bearing the stamp of *Legio II Adiutrix* were found (Fig. 4).

Beneath the collapse layer, a wall was uncovered in only one location, within the central beam foundation. Unusually, its superstructure was constructed from reused floor tiles, while its foundation consisted of unworked stones set in mortar, traces of which were also visible between the bricks. A significant portion of the

5. kép: III. Bécsi út 175., az ásási felület részlete nyugatról
(Fotó: Fodor Fanni)

Fig. 5. III. 175 Bécsi Road, detail of the excavation site from the west
(Photo by Fanni Fodor)

haladtunk. A terület egészén a római rétegsor alatt egy sötétbarna, homogén, érintetlen szubhumusz mutatkozott, ez alatt értük el a világosszürke, kemény altalajt.

Az eredmények alapján épületalaprajzot nem tudunk megállapítani, a falak, falkiszedések hiányából arra következtethetünk, hogy az épület nem itt állt, hanem esetleges pusztulása során a tetőszerkezet erre dőlt. Az omladék egyenletes szétterülése alapján valószínűbbnek tűnik, hogy szándékos elplanírozásról lehet szó. Előfordulhat, hogy az épület nem pusztult el, hanem a római korban elbontották. A fémkeresős kutatások ellenére semmilyen régészeti korú fém nem került elő, ami azt támasztja alá, hogy a területet a római korban szisztematikusan kiürítették, a maradványokat pedig elplanírozták.

RÉSZTVEVŐK: Fodor Fanni ásásvezető régész, Balatincz Anna régésztechnikus, Bojtár Erzsébet régésztechnikus, Falchetto Alfréd régésztechnikus, Szász Hajnal régésztechnikus, Fábián István geodéta, Juhász Gergő geodéta, Kovács Tibor geodéta

Fodor Fanni

wall extended beneath the section face and thus remained unexcavated.

In the central section of the east–west beam foundation, a break in the tile collapse layer was observed, and to the east of this, a new north–south-oriented wall was uncovered. Part of it appeared as a wall cut, while the preserved portion reached a height of 0.8 meters. It was built from stones laid in clay, resulting in a solid and well-preserved structure, and was therefore designated by heritage authorities as a monument to be preserved in situ. As the wall was located at the base of the beam foundation, it did not obstruct the development. It was covered with geotextile and sand for protection.

The contemporaneity and association of the two walls remain uncertain due to structural and stratigraphic differences (Fig. 5).

To the east of the wall, a remnant of a walking surface composed of several floor tiles embedded in compact clay was identified. However, its connection to the adjacent walls could not be definitively established.

Further to the east, no archaeological-age features were identified in the additional opened areas; however, the excavation consistently proceeded through a clay-rich, yellow, artifact-rich layer.

Beneath the Roman stratigraphy across the entire area, a dark brown, homogeneous, undisturbed subsoil was encountered, below which a light gray, compact natural subsoil was reached.

Based on the results, no building ground plan could be reconstructed. The absence of walls or wall removal trenches suggests that a structure did not originally stand at this location, and that during its possible destruction, the roof structure may have collapsed in this direction. However, the even spread of the collapse layer more likely suggests intentional leveling.

It is also possible that the building was not destroyed but rather deliberately dismantled during the Roman period. Despite metal-detecting surveys, no archaeological-age metal artifacts were recovered, supporting the interpretation that the area was systematically cleared during Roman times, and that remaining structural elements were leveled.

CONTRIBUTORS: Fanni Fodor (lead archaeologist), Anna Balatincz (archaeological field technician), Erzsébet Bojtár (archaeological field technician), Alfréd Falchetto (archaeological field technician), Hajnal Szász (archaeological field technician), István Fábián (surveyor), Gergő Juhász (surveyor), Tibor Kovács (surveyor)

Fanni Fodor

Irodalom

Nagy 1937 • Nagy, Lajos: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1923–1935 években. *Budapest Régiségei* 12 (1937) 261–275.

References

Nagy 1937 • Nagy, Lajos: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1923–1935 években. [Researches and collection growth of the Aquincum Museum between 1923 and 1935.] *Budapest Régiségei* 12 (1937) 261–275.